

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра полоністики

Епічність твору "Вогнем та Мечем" Генрика Сенкевича

Кваліфікаційна робота

Освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату,
ОП «Польська мова і література,
англійська та литовська мови»
спеціальність 035 «Філологія»

Стешенко Марії Євгеніївни

Науковий керівник:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри полоністики
Радишевський Ростислав Петрович

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

Кафедри полоністики

протокол №10 від «21» травня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)

д.філол.н., проф. Ростислав РАДИШЕВСЬКИЙ

КИЇВ

2024

АНОТАЦІЯ

Робота присвячена дослідженню епічності твору «Вогнем та мечем» Генріка Сенкевича. Розглянуто поняття аналіз, розбір персонажів, історії та концепція мистецтва в творі. Виокремлено основні методи дослідження епічності. Особливу увагу приділено розбіру твору та виявлення його літературної цінності. Розглянуті естетичні та художні аспекти письменницької майстерності, які є елементом культурного спадку. Визначені основні характеристики концепту «історія» в творі Сенкевича. Виконано аналіз історичних подій в творі, художню форму із глибоким розумінням історичного середовища, характеристики персонажів, що змушують розуміти загальне мистецтво твору. В загалом з'ясовано особливості змістового наповнення концепту «епос» у творі «Вогнем та мечем» Генрика Сенкевича.

Ключові слова: концепт, епічність, аналіз, історія, мистецтво, епос.

ANNOTATION

This work is dedicated to the study of the epic nature of Henryk Sienkiewicz's novel "With Fire and Sword." The concepts of analysis, character examination, history, and the artistic concept in the work are considered. The main methods of researching epicness are highlighted. Particular attention is paid to the analysis of the work and the identification of its literary value. The aesthetic and artistic aspects of the author's craftsmanship, which are elements of cultural heritage, are examined. The main characteristics of the concept of "history" in Sienkiewicz's work are defined. An analysis of the historical events in the novel, the artistic form with a deep understanding of the historical environment, and the characteristics of the characters that compel an understanding of the overall art of the work, is performed. Overall, the

peculiarities of the content of the concept of "epic" in Henryk Sienkiewicz's "With Fire and Sword" are clarified.

Keywords: concept, epicness, analysis, history, art, epic.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ	1
ЕПІЧНІСТЬ ЯК ЖАНРОВА ОЗНАКА	7
1.1. Основні аспекти епічності.....	7
1.2. Історія розвитку епосу та його роль у літературі	10
1.3. Епічні жанри у світовій літературі	14
РОЗДІЛ	2
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕПІЧНОСТІ ТВОРУ "ВОГНЕМ ТА МЕЧЕМ" ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА	22
2.1. Контекст та історичне середовище твору.....	22
2.2. Епічні елементи в структурі твору	28
2.3. Роль героїв у створенні епічного характеру твору	34
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми. Літературознавчий аналіз епічних творів є неоцінним інструментом для розуміння та осмислення культурного досвіду, адже ці твори не лише відтворюють естетичні та художні аспекти письменницької майстерності, але також є важливим елементом культурного спадку, надаючи внесок у формування літературної традиції та національної свідомості.

У цьому контексті великою цінністю є епічний твір "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича. Ця літературна шедевральність вражає своєю неабиякою художньою глибиною та витонченим сюжетним будівництвом. Переплетення епічних змагань, історичних відтінків та виразної героїки роблять "Вогнем та мечем" особливим та неповторним. Цей твір історично насичений, а його епічні елементи не лише розкривають життя та пригоди героїв, але й вкладаються в широкий історичний контекст, надаючи читачеві можливість пережити події минулого.

Розгляд епічності "Вогнем та мечем" стає ключовим пунктом вивчення творчості Сенкевича, оскільки саме в цьому творі автор змішує витончену художню форму із глибоким розумінням історичного середовища. Епос стає засобом вираження національного духу, підкреслюючи важливість літературного спілкування та збереження національної ідентичності.

Розгляд епічності "Вогнем та мечем" стає важливим аспектом наукового дослідження, оскільки він дозволяє не лише аналізувати літературні аспекти твору, але і вглиблюватися у його історичний сюжет. Сенкевич вдало поєднує мистецтво та історію, надаючи своєму твору епічний розмір. Розгляд епічних елементів у "Вогнем та мечем" відкриває перед читачем багатошаровий світ, де переплітаються героїка, кохання та великі історичні події.

Такий підхід дозволяє глибше розуміти внесок Генріка Сенкевича у літературну спадщину та розкриває важливі аспекти культурної пам'яті.

Епічність твору "Вогнем та мечем" зберігає свою актуальність, будучи важливим об'єктом вивчення для розуміння культурних та історичних аспектів літературної творчості.

Метою дослідження є глибокий аналіз епічності твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича з метою визначення основних аспектів епічності, їх ролі в структурі твору та взаємозв'язку з історичним та культурним контекстом.

Відповідно до мети були визначені **завдання дослідження**:

1. Дослідити основні аспекти епічності як жанрової ознаки.
2. Визначити історію розвитку епосу та його роль у літературі.
3. Охарактеризувати епічні жанри в українській літературі.
4. Дослідити контекст та історичне середовище твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича.
5. Вивчити епічні елементи в структурі твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича.
6. Описати роль героїв у створенні епічного характеру твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича.

Об'єкт дослідження – процес створення та функціонування епічних жанрів в літературі.

Предмет дослідження – твір "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича.

Для досягнення поставлених завдань дослідження епічності та аналізу твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича було використано різноманітні методи дослідження, серед яких можна виділити:

1. Літературний аналіз: Застосування літературного аналізу дозволило розкрити основні аспекти епічності як жанрової ознаки. Цей метод дозволяє вивчати структуру, стиль, мовні засоби, а також ідеї та концепції, що домінують у творі.
2. Історичний аналіз: Використання історичного аналізу дозволило дослідити історію розвитку епосу та його роль у літературі. Визначення

контексту та історичного середовища твору також базується на історичному аналізі.

3. Порівняльний аналіз: Застосування методу порівняльного аналізу дозволило охарактеризувати епічні жанри в українській літературі, порівнюючи їхні особливості та розвиток.

4. Структурний аналіз: Вивчення епічних елементів в структурі твору "Вогнем та мечем" використовувало метод структурного аналізу для розкриття композиційної організації твору, виявлення ключових моментів та літературних засобів.

5. Психологічний аналіз героїв: Дослідження ролі героїв у створенні епічного характеру твору містило психологічний аналіз, спрямований на вивчення характерів, їхніх мотивацій, змін та взаємовідносин.

Застосування цих методів дозволило глибоко дослідити різні аспекти епічності в літературі та конкретного твору, забезпечуючи повніший розуміння художніх, історичних та культурних вимірів твору "Вогнем та мечем".

Наукова новизна дослідження полягає в глибокому аналізі та розкритті не вивчених раніше аспектів епічності твору "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича. Сучасне літературознавство вимагає постійного розвитку та розширення знань про літературні жанри та їхні особливості. Розгляд епічності даного твору з урахуванням сучасних теоретичних підходів може сприяти виявленню нових роздумів та інтерпретацій, що допоможе розширити загальний літературознавчий образ.

Практичне значення даного дослідження виявляється у його можливості стати корисним джерелом інформації для студентів, викладачів та всіх, хто цікавиться літературними дослідженнями. Результати аналізу епічності твору "Вогнем та мечем" нададуть читачам глибше розуміння літературного жанру, а також висвітлять його роль у формуванні художнього образу та інтерпретації історичного контексту. Це дослідження може стати

основою для подальших досліджень у галузі літературознавства, а також використовуватися як важливий аспект вивчення творчості Генріка Сенкевича.

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел (25 найменувань). Основний текст роботи викладено на 40 сторінках. Загальний об'єм роботи 45 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЕПІЧНІСТЬ ЯК ЖАНРОВА ОЗНАКА

1.1. Основні аспекти епічності

В літературознавстві, термін "епос" відображає важливий розділ у світі словесності, який упродовж століть привертав увагу вчених та творчих особистостей. Поняття епосу є вельми містким і багатограним, розглядаючи його в контексті різноманітних культур і часів.

З одного боку, епос визначається як літературний жанр, що мета його – відтворити величезні та героїчні події, такі як епічні походи чи вирішальні моменти в історії. З іншого боку, епос може бути розглянутий як один із трьох основних літературних пологів, який об'єднує в собі різноманітні жанри та форми вираження.

Важливою рисою епосу є його прагнення до об'єктивності та відтворення реальності. Через використання розповіді, епос залишається об'єктивним, поза втручанням автора, що робить його своєрідним вікном у світ минулих і подій. Попри культурні та літературні відмінності, епос спільно здатен захоплювати читача через динамічний розклад подій та влучні описи, які вбирають в себе дух того часу.

Термін "епос" належить до тих понять, які мають широкий спектр значень та інтерпретацій у літературній теорії та культурній спадщині. Його багатозначність відкриває перед дослідниками багатий світ літературної традиції та виразності, в якому відбивається естетика, культурні цінності та історичний контекст.

Епос, як жанр, несе у собі величезний культурний та історичний багаж. З одного боку, він є витвором мистецтва, що втілює в собі найвищі аспекти письменницької майстерності, такі як стиль, мовна витонченість,

архітектоніка твору та епічна композиція. З іншого боку, епос стає важливим елементом культурного спадку, що передає та утверджує історичні, соціокультурні та моральні цінності суспільства.

Розглядаючи різноманітність інтерпретацій епосу в різних культурах і епохах, можна визначити його універсальні та специфічні риси. Універсальність полягає у тому, що епос завжди відображає великі та значущі події, героїчні вчинки, важливі моральні принципи та життєві цінності. Специфічність полягає в тому, що кожна культура, кожна епоха власним чином інтерпретує епос, надаючи йому унікальний колорит та контекст, відображаючи свої уявлення про героїзм, справедливість, кохання та інші життєві аспекти.

Епос – термін, який визначає як літературний жанр (в іншому варіанті – билина), так і один із трьох літературних пологів, включаючи епос, лірику і драму. Відмінність між різними родами літератури та жанрами полягає в тому, що пологи об'єднують різноманітні жанри, і термін "рід" є більш широким за поняття "жанр". Таким чином, є дві можливі відповіді на запитання про те, що означає епос.

ЕПОС, у, ч.

1. Оповідний рід літератури на відміну від лірики й драми. Історичний розвиток жанру поеми і досвід радянських поетів показують, що поема створюється і існує на ґрунті взаємозв'язку двох літературних родів: епосу і лірики (Мал., Думки., 1959, 55).

2. Сукупність народних героїчних пісень, сказань, поем. Весь таврійський епос пройнятий мрією про обводнення степів (Гончар, Таврія., 1957, 171); Гомерівський епос, народні оповідання і пісні, стародавня міфологія неодноразово служили класикам марксизму джерелом пізнання культури, життя, побуту стародавніх народів (Мист., 6, 1955, 6) [7, с. 485].

Епос – термін, який визначає як літературний жанр (в іншому варіанті – билина), так і один із трьох літературних пологів, включаючи епос, лірику і

драму. Відмінність між різними родами літератури та жанрами полягає в тому, що пологи об'єднують різноманітні жанри, і термін "рід" є більш широким за поняття "жанр". Таким чином, є дві можливі відповіді на запитання про те, що означає епос.

Як рід літератури, епос охоплює різні жанри, такі як епопея, роман, роман-епопея, поема-епопея (великі), повість (середній), оповідання, нарис, новела (малі). Епос вражає своєю змістовністю, розкриваючи особливості суспільства, його традиції, звичаї, відносини, цінності та почуття в певні епохи.

На відміну від лірики та драми, епос підносить реалістичні картини, створені "голосом за сценою", де автор не бере участі в подіях, а лише розповідає. Проте, залишаючись "за лаштунками", він впливає на сприйняття читача, формуючи ставлення до розповідача і дозволяючи нам приглядатися до подій через його очі.

В епічних творах відзначається відділеність життя як зовнішньої реальності від автора та персонажів. Здається, що письменник стоїть поза подіями, об'єктивно розповідаючи про те, що він знає чи бачив. Спосіб, яким автор описує події та характери, вказує на його ставлення до зображуваного.

Події в епосі представлені як вже завершені, тому розповідь ведеться у минулому часі, щоб розширити динаміку та яскравість оповіді. Епічні твори переважно написані прозою і використовують розповідний характер.

Різнманітність форм розповіді в епічних творах є характерною рисою. Найпоширенішою формою є розповідь від третьої особи, хоча іноді оповідач може бути персонажем самого твору, при цьому додаючи свою особисту перспективу (як у повісті "Бела" М. Лермонтова).

Розповідь від першої особи є однією з найцікавіших та найпроникливіших форм нарративу, оскільки вона надає оповіді особистого виміру, роблячи її більш вірогідною та емоційно насиченою. У таких творах

персонажі стають своєрідними розповідачами своєї власної історії, надаючи читачеві можливість занурюватися у їхні внутрішні думки та почуття.

Античні романи, як "Метаморфози" Апулія і "Сатирикон" Петронія, стали прикладом цього літературного підходу, де самі персонажі розповідають про свої враження та переживання. Це додає автентичності та інтимності до оповіді, забезпечуючи читачеві прямий доступ до внутрішнього світу героїв.

Описи навколишнього світу, природи та побуту також виконують важливу роль у таких розповідях, надаючи читачеві можливість уявити собі обставини та емоційний фон подій. Через висловлювання персонажів, монологи та діалоги в розповідях можна краще розкрити характери, розуміти їхні мотивації та динаміку взаємин.

Такий стиль наративу не лише допомагає поглибити розуміння героїв та подій, але і створює неповторний літературний досвід, занурюючи читача у внутрішній світ персонажів та роблячи оповідь більш живою та емоційно насиченою.

Є три типи художньої форми епосу: віршовий, прозаїчний та синкретичний.

Виникнення епосу має давню історію, і в різних культурах цей жанр приймає різноманітні форми, такі як казка, билина, народна дума, легенда та переказ [9, с. 96-98].

1.2. Історія розвитку епосу та його роль у літературі

Епос та його різновиди стали об'єктом ретельного вивчення та класифікації з боку видатних літературознавців на різних етапах розвитку літературної теорії. Вони розглядали епос як особливий літературний жанр, визначений своєрідними характеристиками та функціями.

Арістотель, давньогрецький філософ та літературний критик, вніс вагомий внесок у розуміння епосу. У його трактаті "Поетика" він визначав

епос як жанр, що відображає об'єктивну картину навколишньої дійсності через подання подій та характерів. За його визначенням, епічна поема, така як "Іліада" Гомера, має розповідати про серйозні події та виникає з історії.

Романтичний літературознавець Фрідріх Шеллінг віддавав перевагу духовному та ідеальному вимірюванню епосу. Він бачив у ньому важливий інструмент для вираження внутрішнього світу та ідей. Епос, за Шеллінгом, не обов'язково повинен бути прив'язаним до конкретних історичних подій, але має відображати глибокі філософські та духовні аспекти.

Гегель висунув ідею про те, що епос визначається своєю формою об'єктивності, яка дозволяє відтворювати дійсність через художній вислів. Він виділяв, що головна риса епосу полягає в тому, що він розглядає події та характери не просто як окремі елементи, але як частини загального порядку.

Літературознавець Лессінг досліджував різні види епічних творів та визначав їхні особливості. Він вбачав у епосі високий рівень художньої виразності, а також акцентував на колективній пам'яті та культурному спадку.

Основна ідея, яку вони об'єднали, полягає в тому, що епос призначений для відображення об'єктивної картини навколишньої дійсності. Це літературний жанр, в основі якого лежить подія, і кожен епічний твір розповідає про певний випадок чи історію життя героя чи героїв.

Попри центральне значення подій в епосі, це не означає виключення людських емоцій і переживань. Насправді вони визначають поведінку героїв і направляють розвиток їхніх характерів.

Автор епічного твору проводить докладний аналіз реальності, розкриваючи причини та наслідки кожного кроку героїв і подаючи життя в його природному потоці.

Типові для епосу риси охоплюють використання різних засобів зображення, таких як дії героїв, портрети, прямі характеристики, діалоги, монологи, полілоги, пейзажі, жести, міміку, інтер'єри та інші.

Епос, як один з найдавніших родів літератури, пройшов довгий шлях розвитку, зазнаючи змін та еволюції протягом століть. Його джерела сягають глибинних пластів фольклору, де міфи, легенди та перекази про героїв та історичні події лягли в основу епічних творів.

Архаїчний епос, який охоплює період з VIII по VI століття до н.е., є одним із перших великих жанрів світової літератури. Він виник у різних культурах як результат усної народної творчості, де легенди, міфи, казки та сказання передавалися з покоління в покоління. Саме ці усні оповідання виконували функцію передачі знань, цінностей та ідентичності спільноти, відображали культурні переконання та ідеали.

Одним з найвідоміших класичних епосів є "Іліада" і "Одіссея" Гомера, які стали витворами грецької літератури та митології. "Іліада" розповідає про подвиги героїв Троянської війни, а "Одіссея" - про пригоди відважного Одіссея в його шляху додому після війни. Ці епоси не лише розповідають про героїчні дії, але й відображають моральні та етичні питання, ставлячи на порядок денний поняття справедливості, долі, честі та відваги.

Також варто згадати "Махабхарату" та "Рамаяну", які є важливими епосами давньої Індії. "Махабхарата" відома своєю епічною битвою між родами Кауравів та Пандавів, а "Рамаяна" розповідає про пригоди бога Рами, його дружини Сіти та мудрого мавпи Ганеши.

Ці твори заклали основи епічної традиції, що включала:

- Монументальні сюжети, що охоплюють значні історичні періоди або легендарні події.
- Героїчні образи, які втілюють кращі якості народу, його силу, мужність, єдність.
- Урочистий стиль, що використовує архаїчну лексику, постійні епітети, порівняння, гіперболи.
- Віршова форма, яка полегшувала запам'ятовування та декламування твору.

Класичний епос, що охоплює період з V по IV століття до н.е., представляє собою величезний внесок в світову літературу, який відбувся переважно в античній Греції та Римі. Саме в цей час були створені найвидатніші та найвпливовіші епічні твори, які стали підґрунтям для подальшого розвитку літератури.

Одним із найвизначніших творів класичного епосу є "Іліада" і "Одіссея" Гомера, які стали символами грецької літератури. "Іліада" розповідає про подвиги героїв Троянської війни, а "Одіссея" - про пригоди відважного Одіссея в його шляху додому після війни. Ці епоси відобразили величезний духовний та моральний досвід давньогрецького суспільства, ставши фундаментом класичної грецької культури.

У Римі класичний епос представлений "Енеїдою" Вергілія, яка описує подвиги Енея та заснування Риму. Цей твір став не лише величезним літературним досягненням, а й символом національної гордості та ідентичності для римлян. "Енеїда" відобразила римський погляд на світ, моральні цінності та ідеали, а також відображає силу та велич Римської імперії.

В епоху Середньовіччя (IX-XIII ст.) епос набуває нового звучання, відображаючи героїчні подвиги лицарів та їхні битви. Цей період характеризувався великою повагою до рицарських ідеалів та воєнної доблесті. "Пісня про Роланда" у Франції та "Слово о полку Ігоревім" на Київській Русі - це яскраві приклади епосу цього періоду. Вони не лише відзначалися масштабними битвами і героїчними вчинками, але й передавали моральні цінності та ідеали суспільства того часу.

У епоху Відродження (XV-XVI ст.), інтерес до античної культури та літературних традицій відіграв важливу роль у розвитку епосу. Італійський поет Торквато Тассо став одним із представників цього періоду, створивши епічну поему "Визволений Єрусалим". Цей величезний твір, написаний в стилі ренесансного епосу, розповідає про події під час походу хрестоносців на

Єрусалим. Тассо вдало поєднав класичний епос із сучасним художнім вираженням, створивши твір, який став шедевром світової літератури. "Визволений Єрусалим" прославився своєю епічною масштабністю, живописним описом битв та пригод, а також глибоким філософським підтекстом, який відображав дух того часу.

У XVII-XIX століттях епос перетворився і отримав нові форми в романах у віршах, де зберігалися його епічні ознаки, але водночас поєднувалися з поетичною мовою та розповіддю. Цей період в історії літератури відзначився творчістю видатних поетів та письменників, які створювали великі епічні твори, що розкривали великі історії та героїчні пригоди. Наприклад, Людвіг Гольберт і Францішек Карпінський відомі своїми романами у віршах, які відтворювали епічні сюжети з використанням поетичної мови, що надавало їм особливої краси та вишуканості.

У XX-XXI століттях епос продовжує впливати на сучасну літературу, особливо у жанрах фентезі та наукової фантастики. Хоча епос може втрачати пряму актуальність, його вплив продовжується через захоплюючі та вражаючі нарративи, які витягують свої корені з давніх епічних традицій. Сучасні автори вдаються до епічних прийомів, щоб створити складні, захоплюючі та інтригуючі сюжети, які захоплюють читача і переносять його у світ фантастичних пригод. Такий вплив епосу допомагає створювати літературні шедеври, які залишаються актуальними та захоплюючими для сучасних читачів.

Епос є фундаментальним компонентом світової літератури, визначаючи історичний, культурний та літературний ландшафт суспільства. Роль епосу в літературі необхідно розглядати у контексті його широкого впливу на формування національних та світових літературних традицій.

По-перше, епос виступає як засіб збереження і передачі історії. Величезний обсяг та масштаб епічних поем розкривають події, що сталися в

минулому, та викладають їхнє трактування через призму культурного сприйняття.

Епічні твори, такі як "Іліада" Гомера чи "Аней" Вергілія, стають культурними артефактами, які допомагають розуміти минуле та формувати ідентичність.

По-друге, епос визначає культурні цінності та встановлює еталони для національної літератури. Героїчні образи та моральні уроки, які витікають із епічних поем, надихають покоління письменників на розробку власних творів. Епос стає джерелом величезної культурної спадщини, на яку спираються літературні течії та стилі.

По-третє, епос має естетичне значення. Образність, майстерність використання мови та стилістика епічних творів формують естетичні канони літератури.

Поетична високомовність епосу додає йому особливого художнього виміру та робить його цінним як для письменників, так і для читачів.

По-четверте, епос впливає на літературні течії та стилі. Великі епічні твори виступають джерелом інтертекстуальності, яка продовжує розвиватися у літературі. Епос впливає на структуру та композицію творів, визначає певні жанрові конвенції [3].

Загалом, роль епосу у літературі є невичерпною та багатогранною. Він створює культурний фундамент, наділений історичним та естетичним значенням, і є важливим елементом літературної спадщини, яка несеться через століття та формує свідомість суспільства.

1.3. Епічні жанри у світовій літературі

В сучасній літературі епос виокремлюється різноманітністю та розвиненою системою жанрів. Класифікація цих жанрів може ґрунтуватися на різних критеріях, таких як час виникнення, особливості мовної форми (проза

або вірш) тощо. Основний принцип групування епічних жанрів полягає в розрізненні за широкістю тематики, тобто розміром охоплення подій. Три основні групи епічних жанрів включають великі (епопея, роман), середні (повість) та малі (новела, оповідання, есе, нарис, фейлетон, памфлет, міф, легенда, притча, казка).

Жанровий розвиток відбувається під впливом кожної літературної епохи, при цьому межі між ними залишаються динамічними. Кожен літературний твір вносить свій власний внесок у жанрову еволюцію, що призводить до постійних трансформацій і розширення можливостей вираження в епічному роді літератури [3].

Великі та середні жанри епосу вражають багатством соціально-історичного контексту та глибиною творчого підходу.

Епопея, також відома як героїчна чи епічна поема, являє собою значний за обсягом монументальний твір епічного характеру, який глибоко і всебічно відтворює епохальні перетворення в житті цілого народу, іноді навіть кількох народів. Цей літературний жанр виникає із фольклору, відображаючи дух та погляди широких мас народу на ключові історичні події минулого. Епопея слугує колективною пам'яттю народу, виплодженою у монументальній художній формі.

Легендарні перекази та пісні, що створювалися безіменними поетами, утворюють цикли з подібною історичною тематикою, утворюючи єдиний "великий епічний стиль", який, за словами Гегеля, надає враження, ніби твір твориться сам собою, майже незалежно від автора. Прикладами таких епосів є "Махабхарата" в староіндійській традиції, скандинавська "Едда", "Пісня про Нібелунгів" у германському епосі, а також шумерський епос про Гільгамеша.

Формальні та змістові риси епопеї завжди викликали інтерес та обговорення серед теоретиків літератури.

Роман – це обширний епічний жанр, який описує приватне життя людини, пов'язане з соціальним розвитком. Термін "роман" вперше

використовувався у XVI столітті англійським вченим Джорджем Патенхемом. Спочатку це слово вказувало на будь-які віршовані твори, написані романською мовою. Пізніше, після появи "Романів про Розу" у XIII столітті, термін поширився на прозові твори.

Роман відрізняється розгалуженою сюжетною лінією, докладним описом життєвих долей багатьох персонажів, їхніх взаємин і проблем. У романі використовуються різні стилі мови, включаючи монологи, діалоги та авторські відступи. Існують різні жанрові види роману, такі як соціальний, філософський, родинно-побутовий, пригодницький та інші.

Історія роману віддзеркалює його еволюцію від античних героїчних пригод до реалістичних та соціальних аспектів у творах XIX-XX століть. У різних епохах роман набував нові форми та стилі, від лицарських романів до реалістичних та модерністських експериментів. У другій половині XX століття виникає "новий роман", який відхід від традиційних фабульних та геройських аспектів [6].

Повість – це епічний твір середньої жанрової форми, який часто розглядають як проміжний між романом і оповіданням, з нечіткими межами. Відзначається тим, що розкриває людські долі та взаємини героїв з навколишнім світом. Відмінності в основному полягають у кількісних параметрах, а не в якісних.

У порівнянні з оповіданням, де частіше у фокусі один епізод або подія, у повісті, як і в романі, може бути описано кілька подій, які зазвичай об'єднуються навколо центрального персонажа. На відміну від роману, де присутній напружений сюжетний вузол і сюжетна завершеність, у повісті часто відсутня "єдність наскрізної дії" і не завжди присутня "драматичність". Типові форми повісті включають біографічні та різні художні хроніки. Зауважте, що віршовані повісті часто визначаються як поеми, що вказує на тісний зв'язок між прозовими та віршованими жанрами [8].

Новела – це невеликий епічний жанр художньої літератури, іноді порівнюваний з оповіданням. Попри спільні риси, новела відрізняється від оповідання, особливо це було помітно в епоху Відродження, коли жанр став самостійним (автори, такі як Т. Гуардаті, Ф. Сакатті, П. Брачолліні, М. Банделло, Дж. Боккаччо).

Генезис новели як жанру сягає більш ранніх часів, ймовірно, вона виникла в Греції ще в догомерівську епоху під впливом Сходу, де цей жанр був широко вживаний. Перші новелістичні оповіді передавались усно, а згодом увійшли в літературні твори у вигляді вставок або відступів від основного сюжету.

У Італії епохи Відродження (наприклад, "Декамерон" Боккаччо) новела закріпилася як жанр, що розповідає "анекдотичні" події побутового характеру. Жанр поширився через Італію в Європі, але в кожній літературі новела набувала національно-самобутнього характеру. У Франції термін "la nouvelle" використовувався для коротких прозаїчних творів, в Англії термін "novels" використовувався для реалістичних побутових романів.

У розвитку реалізму в новелі спостерігалось поглиблення психологізму, а сучасна новела, за словами К. Фролової [10], будується на одній миті, в якій виражається парадоксальність явища буття. Пафос новели може бути сатиричним, комічним або навіть трагічним, завершення завжди неочікуване, і у цьому жанрі важливе місце займає поетичне висловлювання.

Оповідання – це жанр художньої літератури, який вирізняється невеликим обсягом і фокусується на зображенні одного епізоду або особливості людського характеру. Одноподійність, або зосередженість на одній події, є ключовою рисою оповідання. Жанр визначається естетичною вибірковістю, яка виявляється в зосередженні на одній проблемі або ситуації.

Оповідання може мати особливості в структурі, такі як використання першої особи в розповіді, що надає ілюзії більшої безпосередності та «живості» переказу. Також часто використовується форма "оповідання в

оповіданні", коли герой-оповідач вводить іншого героя, щоб розповісти про певну подію.

Оповідання, як правило, має простий, невеликий сюжет та обмежене коло персонажів, і відзначається бажанням передати дійсність та істинність подій, які описує.

Слов'янська література відзначається особливим використанням оповідань, які мають різноманітні теми та структури, відповідаючи різним літературним традиціям та напрямкам [1].

Есе – це жанр літератури, що об'єднує художні й публіцистичні аспекти, а також іноді науково-популяризаторську спрямованість. Його виникнення пов'язують із творчістю Мішеля де Монтень, який у 1580 році написав працю з назвою "Essai" (перекладається як "спроба" або "проба життя"). Сутність есе полягає у вільному викладі думок про різні аспекти життя та у вираженні власних переконань.

Основні риси есе включають невеликий обсяг, конкретну тему, суб'єктивне тлумачення, вільну композицію та парадоксальний стиль мислення. Цей жанр дозволяє авторам розгортати свої думки та звертатися до різних аспектів життя, а "я" в есе може виступати як обриви в оповіді, не визначено і відділено від самого себе.

Нарис – це невеликий художньо-публіцистичний жанр, в якому автор описує реальні події та факти, часто звертаючись до власного досвіду та знань. Зазвичай нариси присвячуються сучасним подіям або зображенню осіб, яких автор особисто знає.

Основна мета нарису полягає в демонстрації та поясненні важливих чи нових явищ. Цей жанр завжди перебуває на передньому краї літератури, дозволяючи швидко реагувати на актуальні теми та проблеми. У нарисі ідея та соціальна проблема визначають головний зміст, а фантазія та образність підпорядковані цим ідеям.

Фейлетон – це короткий художньо-публіцистичний твір, зазвичай гумористичний, який розкривається на злободенну тему. Цей жанр виник у Франції у XVIII столітті, пов'язуючись із газетою "Journal des Debats". Його назву отримав через аркуші (feuille), що вкладалися в нижню частину газетного аркуша і могли бути відрізані.

Фейлетони часто зорієнтовані на гумор та мають веселий характер. Фейлетон розглядається як форма літератури, що поєднує художні та публіцистичні елементи. З часом цей жанр еволюціонував, а на початку XX століття вже включав елементи гумористичного оповідання та сатиричної статті.

Памфлет – це твір художньо-публіцистичного характеру, який в гостросатиричній формі висвітлює злободенні явища суспільного життя.

Більшість дослідників розглядає памфлет як різновид фейлетону, але більш великий за обсягом із вираженою публіцистичністю. У порівнянні з фейлетоном, памфлет частіше стосується важливих соціальних аспектів та може мати більш ідеологічно виражену різкість. Він часто висвітлює проблеми соціально-політичного устрою, морально-етичні аспекти і критикує цілу суспільну систему через сатиричне зображення [3].

Міф – це короткий розповідний твір, який відображає уявлення колективної свідомості, зазвичай первісної, про навколишній світ, його походження та взаємодію важливих елементів світобудови. Це один з найдавніших жанрів епосу, в якому підкреслюється теоретичне та пізнавальне з'ясування причин та історії важливих явищ.

Міфологія включає систематизоване зібрання багатьох окремих міфів народу, упорядкованих у більш або менш логічний порядок. Виділяються також деякі культури, такі як давньогрецька, давньоримська та германоскандинавська міфологія, а також християнська міфологія.

Міфи, як правило, використовуються як джерело фабульного матеріалу, образів та символів для літературних творів. Історично міфи сприймалися як

реальність, але з розвитком суспільної свідомості їх розглядають як фантастичні оповіді про богів та героїв. Цей жанр залишає свій вплив на літературу впродовж різних епох, включаючи творчість давньогрецьких драматургів, середньовіччя та Відродження, а також романтизм та сучасну наукову фантастику.

Легенда – це фольклорний чи літературний твір, який містить розповідь на фантастичну тему. Зазвичай легенда стоїть найближче до міфу, бо, хоча в ній також йдеться про фантастичні події, вона базується на реальних історичних подіях та особах, які з певних причин увійшли в народну пам'ять.

Легенди можуть бути як релігійного характеру, так і світського. Ці твори використовуються для впливу на уявлення та поглиблення релігійного духа, або для задоволення потреб у захопливих історіях, що включають фантастичні елементи. Легенди лежать в основі багатьох літературних творів, таких як твори Адама Міцкевича та Віктора Гюго [3].

Притча – це короткий фольклорний чи літературний розповідний твір, спрямований на повчальний вплив та алегоричне донесення етичних цінностей. Визначена як твір із моральною постановою, притча містить узагальнюючий життєвий досвід та створена з метою допомогти розуміти принципи правильної поведінки та засвоїти книжкову мудрість.

Жанр притчі виникає в усній народній творчості і має генетичні зв'язки, за деякими дослідниками, із апологетичним жанром, від якого виникла байка. Притча та байка подібні за своїм походженням і мають спільні риси, такі як повчальність, алегоричність, філософічний характер і подібність у побудові. Однак притча відрізняється від байки відсутністю фокуса на характерах героїв, більшою абстракцією героїв та суворішою серйозністю тематики.

Згідно з визначеннями, притчі можуть бути релігійними та світськими, філософськими та моральними, а також різноманітними за формою, включаючи короткі повчальні вислови, фабульні оповіді та різні модифікації. Притчі інколи називають параболами, і хоча термінологічно може бути деяка

сумісність, притчі взагалі вважаються серйозними творами, у той час як байки частіше є комічними [5].

Казка – це невеликий епічний жанр, з корінням у усній народній творчості, що базується на вигаданих, фантастичних або пригодницьких подіях. Термін "казка" вже вказує на його основну ознаку - розповідь, походження якої пов'язане зі словом "казати", що означає "розповідати" або "сказати". У східнослов'янській граматиці казка розглядалася як еквівалент басні чи байки, але з часом отримала самостійне позначення.

Генетично казка виходить з фольклору та має спільні корені з міфом. За словами Е. Мелетинського, казка відокремилася від міфів через втрату прямого зв'язку з ритуальним життям племені та появу вільної фантазії оповідача. Фольклорні казки поділяються на кілька груп за тематикою: казки про тварин, фантастично-чарівницькі та соціально-побутові.

Літературна казка виникає як результат інтерпретації фольклорних сюжетів або на основі оригінальних ідей. Зазвичай це фантастичні твори, які змальовують пригоди казкових героїв, часто орієнтовані на дітей. Ключовим елементом є оптимістична кінцівка, де добро завжди перемагає зло.

Видатними літературними казкарями вважаються Г.-К. Андерсен, брати Грімм, Ш. Перро, а також автори сучасних творів, такі як Е. Шварц, О. Волков, К. Чуковський. Однією з вершин світової казково-літературної творчості вважається "Пригоди Аліси в країні чудес" Л. Керрола.

Таким чином, можна відзначити, що епічні жанри є важливими складовими літературного процесу. Вони дозволяють втілювати та уявляти історії, важливі для культури та суспільства, використовуючи специфічні елементи та стилістику. Історія розвитку епосу вказує на його ключову роль у формуванні літературної традиції та відображенні змін в суспільстві. Епічні жанри мають величезне значення у літературі, дозволяючи відтворювати та інтерпретувати важливі історії, розкривати культурні та суспільні аспекти життя. Їхня роль у літературному процесі є невід'ємною, і вони відіграють

ключову роль у формуванні літературної спадщини та визначенні ідентичності національних літератур.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕПІЧНОСТІ ТВОРУ "ВОГНЕМ ТА МЕЧЕМ" ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА

2.1. Контекст та історичне середовище твору

Історичний роман, визначений своєю природою, базується на зовнішніх текстах, які слугують основою для використання відповідних стратегій, спрямованих на реконструкцію минулого. Особливе й самостійне місце серед цих текстів займають історичні праці, що відображають авторитетне уявлення вченої громадськості про тему зображення. Вони не лише надають письменникові інформацію про факти чи інтерпретаційні підходи, а й стають поштовхом для ідеї художнього твору, яка виросла у Сенкевича в образі минулого, що конфліктує з усталеним, традиційним науковим підходом. Таким чином, історіографія стає необхідною складовою частиною інтертексту роману "Вогнем і мечем", бо без її урахування стало б неможливим розуміння авторської концепції та особливого голосу, який виділяється серед "чужих голосів" у романі.

Для письменника та його перших читачів, наукова база стала необхідною складовою контексту, який визначав специфічний художній зміст твору. У цьому контексті було очевидно, які суперечності автор взяв на озброєння, які розвинув та як вирішив у рамках роману. Романні мотиви, зокрема конкретні історичні факти та їх оцінки, виявляють чітку взаємодію з інтертекстом, активізуючи свій попередній контекст і надаючи можливість порівняльних досліджень.

Це дозволяє виявити не лише збіги, але й розходження між художнім та науковим відображенням історії. У деяких випадках, хоча письменник зберігає стилістичну дистанцію до джерел епохи, історичні праці в тексті

абсорбуються непомітно, трансформуються, цитуються вибірково та можуть прийняти розширення чи скорочення. [11, с. 249-250].

Вербальний вислів вченого-історика можна прирівняти до мови авторського нарративу, що, попри єдиний стиль мовлення, складається як мозаїка з фрагментів генетичних текстів. Ці тексти адаптуються та уподібнюються власному стилю оповідача за допомогою специфічних прийомів.

Хоча наратор промовляє єдиною мовою, його оповідь вбирає в себе елементи різних генетичних текстів, придатних для обробки відповідним чином, набуваючи характерних особливостей. Цей стиль оповідання, здавалося б, поглиблюється в тексті, водночас спрямовуючи його, а сама можливість джерельного визначення виходить за межі сприйняття читача, втрачаючи свою рецептивну актуальність. Розчинене у наративі джерело одночасно надає напрямок оповіданню та залишається поза увагою читача, не маючи йому важливості.

Наратор, обладнаний необмеженими інтерпретаційними можливостями, близькими до позиції фахівця-історика, не лише представляє факти, але й акцентує на їхньому сприйнятті сучасниками, зокрема, шляхетським загалом. Серед його завдань формування цілісного образу історії, що відзначається категорією "правдоподібності". Використання прийому цитування, транспонування текстів джерел у роман у незмінному вигляді, подання назви, авторства та жанру джерела стає методом підкріплення та обґрунтування "історичної правди", надаючи враження повноцінної історичної реконструкції. Багато письменників ХІХ століття, таких як Нємцевич, Броніковський, Крашевський, Єж, Качковський, використовували схожий підхід [13, с. 40].

Для певних частин "Вогнем і мечем" джерелами історичного матеріалу стали праці К. Шайнохи, Л. Кубалі та М. Дубецького. Написуючи роман, Генрик Сенкевич вже мав сформовані свої погляди на завдання історичного роману та цілісний образ національного минулого.

Ключову роль у формуванні історичної свідомості письменника відіграла полеміка із представниками "краківської школи" і рецензуванням праць різних вчених із різноманітними поглядами, методами дослідження та джерельними матеріалами. У 1880 році в "Газеті Польській" Г. Сенкевич опублікував свій відгук на перший том другого видання "Історії Польщі" М. Бобжинського, представника "краківської" історичної школи. Письменник критикував основи його історіософської концепції [18, с. 66]. Сенкевич висловлював своє незгодження з таким трактуванням національної історії не лише у прямих полемічних виступах, але й у своїх історичних романах.

У романі, так само як і в публіцистиці, "він (Сенкевич – Т.Ч.) сприймав історію не як мислитель, що шукає нові, не відкриті істини, вивчаючи їх апостеріорі на основі уважно зібраних фактів. Він підходив до неї як художник, у якого вже були готові плани, ідеї та навіть розв'язки, і його завданням було лише їх виправдати та підтвердити" [24, с. 31-32]. Однак Адам Керстен точно визначив, що процес формування історичного світогляду Сенкевича відбувався у зв'язку з його ранніми контактами із історією та читанням праць Кароля Шайнохи, "майстра в художньому групуванні фактів і змалюванні подій, який не раз грішив відсутністю суто джерельного дослідження". Ці впливи, разом із підходом до історії як до белетристики з прагматичним, дидактичним спрямуванням, а не сцієнтичним, лягли в основу відносин Сенкевича з історією та визначили його уявлення про суспільну роль історії [14, с. 38-39].

Сенкевичівський підхід до історії в романі вказує на його близькість до романтичного підходу, але відрізняється тим, що він не спрямовував свій погляд на минуле для пошуку коренів або причин сучасних проблем. Навпаки, історичні романи Сенкевича переповнені елементарною силою національного життя, яка переконливо пролягає через них, викликаючи каяття у тих, хто сумнівався чи відчував зневіру великим минулим та майбутнім, в якому ніхто не сумнівався, поки живий [25, с. 140].

Це призводить до конфлікту з "краківською школою", яка критично ставилася до життєздатності історії Речі Посполитої. Сенкевич реагує на праці істориків не з позиції наукової принципності, але з погляду суспільного утилітаризму, вимагаючи від них не лише об'єктивної історичної правди, але й ідейного служіння народу в умовах політичної неволі та загрози втрати національної ідентичності. Сенкевич не вбачає потреби у вивченні причин занепаду чи історичної самокритики, але прагне швидкої реакції, яка б впливала на громадську думку та перевершувала негативну тенденцію [18, с. 60].

Ця концепція не була єдиною в польській історичній науці того часу, але спільно з русифікаторською та германізаторською політикою крайн-загарбників, на думку Сенкевича, вона могла викликати фатальні наслідки, позбавивши поляків бажання повертати собі державність як "історично недосяжну".

Таким чином, історичний роман для Сенкевича виступає як протиотрута впливу чужого шкільництва, яке деформує історію Польщі, і має однозначно вказати на силу зовнішньої загрози, відтворити міць національного спротиву на межі катастрофи [15, с. 111-112]. Однак голос "краківської школи" вже через свою протилежність до роману стає важливим елементом вихідної семантичної системи, заперечуючи загальноприйняте уявлення про історичну дійсність, і визначає логіку розвитку художньої думки у творі.

Головними "режисерами" історії у романі "Вогнем і мечем" стали Кароль Шайноха та Людвік Кубаля, вчені, які використовували жанр белетристичного нарису. Своєю творчістю вони відзначилися впливом романтичних традицій, зокрема, Вальтера Скотта. Як і Сенкевич, ці історики покладали свої завдання не лише у науковому пізнанні, але й у популяризації історії, створюючи літературно витвірну картину минулого, яка сильніше вражала уяву читача та закріплювала його національні переконання. Як Людвік Кубаля, так і Кароль Шайноха діяли у рамках романтичної

історіографії, де міфологізація національного буття, використання архетипів та міфологем були характерними для з'ясування сутності розвитку суспільства. Наприклад, Шайноха аргументував міф про Річ Посполиту як "мур християнства" і рушійну силу історії з прагненням народу до поширення віри та боротьби з позахристиянським світом. Він також стверджував, що перед колонізацією українських земель, ці території були абсолютно порожні та дикі [23, с. 145].

Щодо іншої міфологеми Шайнохи, вона стосувалася характеру прибульців на українські землі, які, його думкою, були бунтівливими, вільнолюбними, звиклими до "дикої свободи" та життя без обов'язків. Він описував мешканців України (ототожнюючи їх із польськими поселенцями), як народ, більш вільнолюбний, гордий, але ніяк не дикий чи неспроможний засвоювати культуру, на відміну від зображення у романі.

У романі "Вогнем і мечем" Вишневецькому приписана роль перетворювача простору у стилі романтичних канонів. Він змінює смертельні сліди (могили, кургани) на квітучу місцину, де панує добробут і порядок. Цей край стає місцем, де пустельний закуток будує цивілізацію.

Суперечливим стає характер тутешніх мешканців: хоча їх вважають "узятими в карби", вони залишаються дикими за своєю природою. "Українець разом із повітрям степів вдихав любов до свободи, такої дикої та буйної, як самі степи" [20, с. 174].

Таке ствердження національної самобутності українців подібне до характеристики "окраїнного люду" у Шайнохи, але тут воно впливає не з соціально-економічних особливостей, а безпосередньо із романтизованого степового хронотопу.

Однак історик не пов'язує причини повстання 1648 року із характером населення, але детально описує всі види утисків на Україні – соціальний, національний та релігійний – та наголошує на їхній особливій жорстокості порівняно з іншими регіонами Речі Посполитої [23, с. 174].

У той час Г. Сенкевич у "Вогнем і мечем" переносить причинно-наслідковий зв'язок у іншу площину, відмінну від історичного твору Шайнохи. Він пропускає одну ланку і перекручує іншу, називаючи особливий характер українців причиною повстання. Проте, вже не волелюбність, а дикість виступає як визначальна риса. Сенкевич прямо заперечує утиски та гніт, стверджуючи, що "дикий народ, недавно перетворений із розбійників на хліборобів, не любив права, сурового правління й порядку, тож утікав туди, де лиш зажеврїла надія дикої свободи" [19, с. 298].

У романі "Вогнем і мечем" письменник Генрік Сенкевич ретельно аналізує причини виникнення громадянської війни, намічаючи те, що дике населення, відчутно відокремлене від центральної влади, демонструє тенденцію до хаосу, беззаконня та насильства. Автор намагається показати, що ці сили, які супроти себе зберігали запорозьку вольницю, тепер починають активно протистояти укладеній системі та владі шляхти.

Сенкевич вдається до романтичного образу свободи, часто асоційованого з козацькими вольницями та степовим способом життя. Він намагається відтворити емоційну та культурну привабливість цих образів, яка звернула увагу "української школи" романтичної поезії. Автор використовує мотиви, які відзначалися захопленням природою та культурою українського народу, тим самим відтворюючи їх у своєму романі.

Таким чином Сенкевич спробує передати складність і протиріччя ситуації та показати, як ідеали свободи і незалежності перетворюються на причину конфліктів та насильства в умовах відсутності централізованого управління. Його романтичні образи допомагають читачеві краще зрозуміти душевність і мотивації персонажів, а також глибоко зануритися у реалії часів громадянської війни в Україні.

Такий підхід втілено у відображенні протилежностей – прагнення народу до соціальної та політичної свободи трансформується у свавільність, вседозволеність, або "дику" свободу вбивства та грабежу. Це підкреслюється

висловом, що цьому народу "не треба ніякої іншої свободи, крім свободи для грабунків і підпалів" [20, с. 165].

Таким чином, мотивація повстання у романі базується і на спотвореній історичній інтерпретації, і на трансформованій романтичній парадигмі. На відміну від джерел, які свідчать про переважний гніт селянства в Україні, Сенкевич намагається переконати читача у зовсім іншому світлі.

2.2. Епічні елементи в структурі твору

Епічні елементи в структурі твору "Вогнем і мечем" Генріка Сенкевича виявляються величезним резонансом та глибоким художнім враженням, завдяки використанню різноманітних літературних прийомів. Контекст та історичне середовище твору істотно впливають на його епічний характер. Однак, додатковим ключовим елементом є вибіркове використання історичних та мемуарних джерел, які створюють багатогранну та життєвідображаючу картину подій XVII століття. Герої твору виступають як ключові агенти епічності, витісняючи глибокі рефлексії національної гідності та історії. Дана аналітика розглядає епічний вимір роману, розкриваючи роль героїв у формуванні його епічного характеру та з'ясовуючи вплив романтичної традиції на структуру твору.

Розглядаючи історичний аспект роману "Вогнем і мечем" Генріка Сенкевича, можна відзначити, що його основа складається з обширного дослідження та використання праць відомих істориків, таких як Шайноха, Кубала, Дубецький. Ці дослідження слугують основою для створення вірного історичного фону у творі, надаючи читачеві можливість відчувати атмосферу та події XVII століття.

З іншого боку, міфічний аспект роману виходить із мемуарних та щоденникових записів самого XVII століття. Це додає роботі глибину та автентичність, оскільки використання персональних записів тогочасних осіб

дозволяє авторові утілити в тексті не лише фактичні події, а й почуття та емоції того періоду.

Все це формує складну структуру топосу "перевернутого світу", де реальні історичні факти переплітаються з міфічними елементами. Така синтезована реальність створює особливий образ тогочасного світу, який може вразити почуття національної гідності українського народу. Козацький "національно-визвольний рух" в романі інтерпретується як бунт безладної маси, але таке сприйняття може виникнути через призму стереотипів, що виникали у поглядах частини суспільства. Це може призвести до спростування або переосмислення читачем стереотипів і розкриття глибини та різноманіття тогочасної козацької реальності.

Зображення цього руху включає масові пограбування, вбивства та ірраціональну жорстокість, що характеризує уявлення про озвіріле збіговисько. У художній системі роману категоризація визначається світоглядом шляхетської спільноти, що виявляється як у надвисоких, так і в найгірших її проявах [21].

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич майстерно використовує старопольські пам'ятки, такі як щоденники, спогади, листи та інші документи, як джерельний інтертекст. Це не просто розмаїття історичних документів, але і ключовий елемент у побудові основних і вторинних сюжетних ліній роману.

Записи з XVII століття, які включені до тексту роману, відображають шляхетську ментальність того часу. Вони стають віддзеркаленням атмосфери і поглядів того періоду, що робить роман більш деталізованим та автентичним. Читач має можливість поглибитися у внутрішній світ персонажів і відчути атмосферу історичного періоду, завдяки відтворенню автентичних документів того часу.

Архаїчні мовні та стилістичні особливості старопольських текстів, використані в романі, створюють особливий колорит і виразність тексту. Ці особливості додають реалізму історичному наративу та поглиблюють

враження від читання, роблячи роман більш виразним і запам'ятовуваним для читача. Таким чином, використання старопольських документів у "Вогнем і мечем" відіграє ключову роль у створенні аутентичного історичного світу та поглибленні розуміння епохи.

Використання джерельних описів конкретних подій дозволяє авторові змодельовати свої власні сцени з надзвичайною правдоподібністю. Автор вміло вплітає історичні факти в художню структуру роману, надаючи читачеві можливість пережити події не лише як елементи художньої фантазії, але й як реалістичні відображення минулого. Такий підхід забезпечує не лише літературну цінність твору, а й історичну вірогідність, роблячи роман "Вогнем і мечем" важливим свідченням часів та їхніх культурних особливостей.

У романі "Вогнем і мечем" використання різних видів джерел, зокрема щоденників та мемуарів, додає глибини та автентичності тексту, створюючи реалістичне відображення історичних подій.

Щоденники в романі виконують ключову функцію у створенні фабули та відтворенні ключових подій. Вони є основним засобом подання хронології подій та структурують художній світ твору. Для читача щоденники стають вікном у минуле, дозволяючи отримати чітке уявлення про хід подій, їхній розвиток та взаємозв'язки між персонажами. Ці записи допомагають читачеві зануритися у світ минулого, зрозуміти динаміку подій та відчувати їхню емоційну напругу.

Крім того, щоденники також розкривають внутрішній світ персонажів, їхні думки, почуття та мотивації. Це дозволяє читачеві краще розуміти мотивації дій героїв та їхню внутрішню боротьбу. Завдяки щоденникам читач може відчувати глибину персонажів та співпереживати їхнім долі і перипетіям.

Мемуари, представлені у романі "Вогнем і мечем", грають важливу роль у відтворенні образу автора та ментальності людини XVII століття. Ці особисті записи надають можливість читачеві поглибити розуміння героїв, їхніх мотивацій, переживань та поглядів на навколишній світ. Вони є ключовим

інструментом у створенні атмосфери тогочасного життя та розкритті архаїчної мовної манери та соціокультурних особливостей.

Мемуари дозволяють читачеві поглибитися у внутрішній світ героїв, розкриваючи їхні мотивації та емоційний стан. Вони розкривають внутрішній світ персонажів, їхні думки, почуття та переживання, дозволяючи читачеві ближче познайомитися з їхнім характером та особистістю. Через мемуари читач може відчувати інтимність та приватність персонажів, зрозуміти їхні сумніви, радощі та болі.

Крім того, мемуари є важливим джерелом для розкриття атмосфери та соціокультурного контексту тогочасного життя. Вони відтворюють мовну манеру та менталітет епохи, розкривають побутові та соціальні особливості того часу, а також допомагають у розумінні культурних та історичних нюансів того періоду.

Сенкевич, вміло використовуючи різноманітні джерела, створює роман, що має багатопланову структуру та відтворює складність історичної реальності. Він об'єднує історичні документи, щоденники, мемуари та інші матеріали, щоб створити глибокий та автентичний образ епохи.

Цей підхід дозволяє роману "Вогнем і мечем" вражати своєю багатогранністю і реалізмом. Історична правдивість, витягнута з джерел, доповнюється художнім витонченням, що дозволяє авторові створити живий і проникливий світ, який захоплює та зацікавлює читача.

Через поєднання різних джерел Сенкевич розкриває багатоаспектність історії та культурних перетворень, які відбувалися у XVII столітті. Він показує не лише зовнішні події, а й внутрішні механізми та менталітет того часу, надаючи роману глибину та значущість.

Між джерелами роману знаходяться також літературні твори епохи бароко, такі як "Война домовая" С. Твардовського, "Панування Яна Казимира" В. Коховського та інші, які доповнюють та урізноманітнюють підстави творення роману.

У своєму романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич вперше відзначився вибіркоvim використанням мотивів з історії, створюючи таким чином унікальний образ минулого Речі Посполитої. Його підхід виявлявся в акцентуванні певних аспектів та персонажів, що відбивали його власні художні та ідеологічні уподобання.

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич виявив тенденцію до белетризації та ідеалізації шляхти, аристократичного класу, який мав великий вплив на події XVII століття в Польщі та на території України. Автор створює образи шляхетських героїв, які часто виступають у ролі центральних фігур, що вирішують ключові сюжетні конфлікти та впливають на події своєю волею та харизмою.

Сенкевич майстерно передає романтичний характер цих образів, змальовуючи шляхетських героїв у вишуканих образах, які перевершують звичайність та реалістичність. Їхні дії та вчинки часто мають героїчний відтінок, а їхні моральні рішення можуть перетинати межі реальності.

Таке вибіркoве представлення шляхти у романі надає йому романтичного характеру та підкреслює роль аристократії в історії. Шляхетські герої стають символами влади, мужності та благородства, що впливають на хід подій та формують образ епохи. Такий підхід викликає захоплення читача та сприяє створенню епічного та захоплюючого наративу, але водночас може спотворювати об'єктивне сприйняття історичних подій та реальної ролі шляхти в суспільстві того часу.

Окрім того, виділяючи образи конкретних персонажів, зокрема Заглоби та Яреми Вишневецького, Сенкевич наголошував на комізації їхніх образів. Заглоба, як козак, став втіленням народного духу, виступаючи проти ідеалізованого зображення шляхти. Створення концепції "великого Яреми" також вказувало на бажання письменника переосмислити історичні події та визначити нові образи героїв.

Іноді письменник змінював автентичні розв'язання мотивів згідно з внутрішніми потребами художнього твору, але більшість матеріалу роману було взято з конкретних історичних джерел, і будь-яке відхилення від цього принципу мало важливий характер [12].

У романі "Вогнем і мечем" Генріка Сенкевича взаємодія з романтичною традицією визначає ще один важливий шар тексту, що додає глибину та масштабність оповіді. Письменник, на основі свого сприйняття і інтерпретації минулого, а також впливу романтичного світосприйняття свого часу, створює унікальний образ України як мальовничого краю з героїчним минулим.

Романтичний погляд на Україну відображається у сприйнятті цього краю як місця, населеного видатними особистостями, які, за словами автора, здобули визнання природи. Сенкевич, як і багато представників романтизму, уявляв Україну як край, де кожен куток землі насичений історією та великими постатями, які взяли на себе великі випробування.

Однак, попри романтичний погляд, роман "Вогнем і мечем" виходить за межі типового образу романтичного самотника-героя. Сенкевич вміло включає до свого оповідання менш привабливий образ натовпу, що є невід'ємною частиною суспільства.

Це несприятливе зображення народу, що часто малюється в романтичних творах, свідчить про реалізм письменника та його бажання відобразити не лише ідеалізовану, але й реальну картину суспільства.

Протиставлення образу романтичної ідеальності та менш привабливого зображення натовпу дозволяє Сенкевичу розв'язати проблему особистості та суспільства в контексті роману. Його твір визнає і вшановує героїчне минуле України, але водночас відображає і ті труднощі, які супроводжують творення і розвиток суспільства.

Один із ключових аспектів романтичної традиції у творчості Сенкевича – це образ степу, який складається з "горизонтального" плану, що включає природний простір степу (його флора, фауна, ландшафт та географічні риси),

і "вертикального" плану, що включає історію, легенди, семантику могил і курганів, які приховують останки учасників степових воєн.

Цей образ степу, витворений романтичною літературою, став важливою частиною сприйняття історії XVII століття. Для козаків степ був рідним і віддзеркалював їхню душу; вони рухалися та розмножувалися в такт із степом, об'єднуючись з сонцем своїми променями. Гомін козацького війська віддзеркалював дикий і сумний характер степу. Степ був для оповідача сумним і диким, але для козаків він викликав радість і повагу.

Хмельницький та повстанці змінювали простір на антипростір, перетворюючи навколишню природу у військовий табір і вночі наставляючи світло від полум'я пожеж. Ярема Вишневецький, навпаки, створював квітучий край у степовому зливі.

Різноманітні відтінки характерів персонажів визначалися їхнім відношенням до степу. У Курцевичів взаємодія зі степом викликала огрубіння звичаїв і затвердіння розуму та серцець. Степ зробив Богуну відчайдухом, лицарем, нестримним і в війні, і в коханні. Для князівської крові степ був шкідливим, але він ушляхетнював козацьку родину романтичними поривами. Гелена, "чудова степова квітка", зацвітала на степових просторах після увільнення з Чортового яру.

Сенкевич усвідомлено використовує романтичну традицію як основний інструмент для створення вражаючого авантюрного простору у своєму творі. Цей простір є не лише тлом для розгортання подій, але й справжнім полем пригод, наповненим екзотикою та небезпеками.

Такий підхід автора визначається бажанням надати героям можливість випробувати себе у різноманітних випробуваннях, які впливають із складного та напруженого середовища.

Це створення авантюрного простору має свої мети. Сенкевич, використовуючи екзотичні мотиви та небезпеки, прагне визначити сміливість, витримку, шляхетність та здатність своїх героїв подолати труднощі та біль.

Персонажі призначені для виходження за межі звичайного та зіткнення із складними випробуваннями, що допомагає розкрити їхні внутрішні якості.

Такий підхід також підкреслює тему пригод та самопізнання, роблячи події роману захопливими та динамічними. Використання романтичних елементів у створенні пригодного простору дає можливість читачеві насолоджуватися не лише інтригуючим сюжетом, але й поглиблювати розуміння характерів через їхні реакції на небезпеки та випробування..

Часто романтична традиція, така як образ романтичної особистості, об'єкт пародії та деміфологізації, що пов'язано з особливою увагою Сенкевича до "сарматсько-барокових" рис XVII століття [3].

Використання стилізації автором, незалежно від того, чи це романтична, сарматська чи типово реалістична структура нарації, призначене підтвердити правдивість цього образу на різних рівнях сприйняття.

Різноманітні підходи та різні способи тлумачення роману "Вогнем і мечем" Генріка Сенкевича свідчать про те, що кожне покоління знаходить власний спосіб розуміння та враження від твору. Різноманітність інтерпретацій дозволяє читачам знаходити в творі нові шари смислу та актуалізувати його в контексті власної епохи.

Попри різноманіття інтерпретацій, основне повідомлення роману залишається сталим та важливим. Події, які зображені у творі, служать не лише художнім матеріалом, але й попередженням для читача. Автор через свою творчість вказує на небезпеки, пов'язані із розпалюванням ворожнечі між націями та безрозсудною політикою.

Роман виступає своєрідним дзеркалом для рефлексії суспільних процесів та політичних взаємин. Його повчальність полягає в тому, щоб нагадати про можливі наслідки, які можуть виникнути внаслідок нерозумної політики та конфліктів між націями.

Таким чином, "Вогнем і мечем" залишається важливим та актуальним твором, який завжди може надати читачам нові перспективи на розуміння суспільних та політичних проблем.

2.3. Роль героїв у створенні епічного характеру твору

Знаючи точку зору істориків на селянсько-козацькі виступи, Сенкевич у своєму романі активно висуває своє тлумачення ідеалу. Це проявляється через порівняння авторського уявлення про те, яким має бути зображений предмет, з реальністю, як його сприймають персонажі.

Образ Хмельницького відзначається суперечністю між "кривдами мільйонів", які були висловлені істориками, і романтичною інтерпретацією, де гетьман стає жертвою кривд, а не їхнім виконавцем. Виникає конфлікт між егоїстичним бажанням помсти та заявленою боротьбою за справедливість для народу – "брехливими" твердженнями гетьмана.

Сенкевич, не соромлячись авторитету всезнаючого нарративу, використовує його, щоб прямо визначити цю суперечність між поглядами Хмельницького та "дійсністю" [19, с. 219].

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич створює складну і багатогранну картину історичної реальності, в якій основним фокусом є події XVII століття в Україні. Однією з центральних тем є протистояння шляхти та козаків, яке автор відображає несприятливим та, можна сказати, однобічним способом.

Шляхта, яку автор часто уявляє як елітарний клас, є представництвом польської влади в Україні. Сенкевич підкреслює її панівний статус та владу, а також показує, як шляхта використовує свою владу для збереження своїх привілеїв і підтримки польського впливу на українських землях. При цьому шляхта часто зображається як безжалісна та розкішна еліта, яка використовує

свої ресурси для підтримки свого статусу та підганяє український народ до підкорення.

Натомість козаки являють собою силу опору, яка виступає проти польської шляхти та її влади. Сенкевич зображує козаків як борців за свободу та незалежність, які готові вести боротьбу проти будь-якого гніту та тиску. Їхня боротьба виявляється як нелегка та напружена, але завдяки своїй вольному духу та мужності вони продовжують боротьбу за свої права та гідність.

Сенкевич створює образ гетьмана та його обраної шляхти як основних антагоністів, вказуючи на особисті корисливі мотиви гетьмана, його внутрішні конфлікти та індивідуальні амбіції. При цьому автор не обминає ідеї, що народ відображає "дикість українського моря," що може вказувати на загальний характер і групові тенденції.

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич вдосконалено розкриває причини та наслідки повстання козаків під керівництвом гетьмана Хмельницького. Він відображає не лише особисті корисливі мотиви гетьмана, але й "злочинні тенденції народу", що виступають як додаткові фактори, що підштовхнули до повстання. Це створює ідеологічне полотно, де боротьба за свободу поруч знаходиться з темними сторонами повстання.

Автор гостро підкреслює наслідки цього повстання, у тому числі марне пролиття братської крові, руйнування, звірства і зраду християнства. Сенкевич розкриває ці аспекти через живописний опис наслідків конфлікту та його вплив на суспільство та культурні цінності. Він показує, як ідеалістичні мотиви гетьмана та його прихильників втрачаються в морозиві зради та насильства, що супроводжували повстання [17].

Проте основний натхненний зміст «Двох років нашої історії» протягом всього твору полягає в обвинуваченні шляхти та магнатства в проведенні невдалих політичних стратегій для України. Це включає невміння ефективно використовувати військові потенції Запоріжжя, штучний псевдовоєнний

підхід, непорозуміння необхідності спільної узгодженої дії з козацтвом для придушення селянських виступів, і, в кінцевому підсумку, неадекватну стратегію у відповіді на питання, як опірствалитися повстанню Хмельницького: "словом чи мечем?" [23, с. 82].

Там, де письменник підкреслював важливість переговорів, які не вдалося реалізувати через хибне воєнне прагнення шляхти та самотійну кампанію Яреми Вишневецького, в романі настає радикальна зміна семантики цього ключового мотиву. Тут прагнення до переговорів розглядається як неефективний метод розв'язання проблеми.

Програма князя щодо пацифікації, викладена на початку та підтримана до кінця роману, залишається незмінною: йти "великою і благородною" шляхетною дорогою, спочатку розгромити Запоріжжя, пролити океан крові, перемогти його і лише після цього надати переможеним все - припинити усі зловживання та утиски, встановити лад і спокій [19, с. 441].

У семантичній системі роману виявляється, що захист честі батьківщини вимагає війни, тоді як переговори розглядаються як ганьба та приниження, визначаючи авторські симпатії на користь кровопролиття над миром.

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич вправно демонструє обмеженість світогляду головного героя, Яреми Вишневецького, не ставлячи під загрозу його амбіції та жорстокість. Хоча Ярема є князем і має певну владу та вплив у своїй суспільній сфері, автор не виправдовує його аморальні дії або насильство, яке він застосовує.

У цілому, романна дійсність підтверджує правильність певних позицій князя, особливо у контексті його боротьби за владу та інтереси. Однак, автор не створює ілюзій про моральну чистоту або бездоганність Яреми. Сенкевич вдається до зображення глибини й складності його персонажа, показуючи, як він може поєднувати в собі як позитивні, так і негативні риси.

Важливо розуміти, що порівняння кровожерливих поглядів персонажа з авторською точкою зору не є доцільним. Співвідношення між мовленнєвими

системами героя та автора визначається як співвідношення між загальним і окремим. Автор, хоча і може виявляти співчуття з певними аспектами "чужої мови-світогляду", водночас вказує на її обмеженість і неповноту. Багато важливих думок та спостережень висловлені саме за допомогою цієї "мови-світогляду", не зважаючи на її історичну приреченість.

Сенкевич створює складний образ Яреми Вишневецького, який дозволяє читачеві розглядати його з різних точок зору та виявляти різноманітні аспекти його характеру та починань. [2].

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич створює вражаючий образ князя Яреми Вишневецького, який є епічною та монументальною постаттю, що символізує важливі ідеї польської державності, непорушності влади та вірності батьківщині.

Ярема Вишневецький втілює ідеал польського шляхтича та воїна - сильного, мужнього, вірного своїм принципам та обов'язкам. Його характер відзначається глибокою вірою у свою країну та відданістю її ідеалам. Він виступає як символ непохитної підтримки польської державності та незалежності.

Сенкевич наділяє князя Ярему рядом символічних рис та значень, що підкреслюють його важливість у контексті роману. Він стає символом сили, щедрості та відваги, а також примхливості та влади. Його дії та рішення впливають на хід подій у романі та відображають його глибокі переконання та принципи.

У розповіді про Ярему Вишневецького письменник Генрік Сенкевич надає епічному шару велич та важливість, перетворюючи героя на символ справедливого та сильного лідера, який готовий боротися за свою батьківщину навіть у найважчі часи. Ярема не просто представник козацького повстання – він уособлює велич польської культури та влади, інкорпорує у себе сили, необхідні для лідерства в епічному наративі.

Письменник вдається до використання архетипів та міфів, щоб створити образ Яреми як героя-воїна, який несе на собі боротьбу за правду, справедливість та вірність своїм принципам. Він не просто обороняє свою батьківщину від ворогів, а й виступає за ідеали, що складають основу польської ідентичності.

Сенкевич ретельно втілює античні традиції в образі Яреми, поєднуючи їх із сарматськими ідеалами, що робить його образ універсальним та вічно актуальним. Ярема стає не лише героєм свого часу, але й символом боротьби за свободу та справедливість, який переживає через покоління та залишає невмирущий слід у серцях читачів. Його епічна велич надає йому місце серед найвидатніших героїв світової літератури.

У створенні історичного образу князя Яреми Вишневецького Генрік Сенкевич вдало поєднує елементи реалізму та романтизму, створюючи образ, який відображає складність та суперечливість характеру шляхетського магната XVII століття.

У контексті тогочасної політичної ситуації, яка включала рухи незалежності та повстанські настрої, Ярема Вишневецький стає важливим гравцем, що відображає владність та прагнення до збереження статусу-кво. Егоїзм, амбітність, запальність і гордість, які письменник інтегрує в характер князя, стають типовими рисами "кресової" магнатерії того періоду.

Важливим аспектом є те, що Сенкевич вдало вписує Ярему у соціальний та історичний контекст, показуючи, як його рішення та дії впливають на події роману та загальний хід історії. Князь є втіленням суперечливості та дуалізму, представника аристократії, який, з одного боку, відданий вірі та певним ідеалам, а з іншого — вражає своєю владністю та імперіалістичним підходом.

Попри це, Сенкевич показує, що в обличчі загрози від "внутрішнього" ворога, Вишневецький може стримувати свій егоїзм для блага батьківщини. Жорстокі дії "залізного князя" виправдовуються вищою метою. Письменник надає йому високі похвали та епітети, такі як "пан надзвичайно чутливого

серця" та "найвидатніший воїн у Речі Посполитій". Його поважають навіть вороги, як Тугай-бей, який визнає його велич та мужність [16].

У берестецькому епілозі роману "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич використовує своїх персонажів, щоб висловити свої власні погляди на проблему війни і миру. Автор зауважує, що після двох років зазначеного раніше ставлення до конфлікту, козацтво знову підійматися до боротьби з Річчю Посполитою. Він вбачає, що тільки застосування меча може гарантувати тривалий спокій.

Коли король вирішує протистояти ворожій навалі, за ним приходить значна армія, включаючи шляхту та численних слуг. Це свідчить про те, що лише рішучі дії можуть принести мир та стабільність. Автор розуміє, що попереднє нерозуміння необхідності вирішення конфлікту за допомогою меча заважало досягненню миру в Україні. Тепер, коли проблема визначена і вирішена, можна сподіватися на пробудження Речі Посполитої та зміцнення її влади.

Згідно з автором, важливо відкинути сентиментальність стосовно братньої крові і прийняти рішучі заходи для забезпечення миру та стабільності. Ця проблема відображає складність вирішення конфліктів та необхідність рішучих дій для забезпечення мирного життя народу. Автор наголошує на важливості розв'язання проблеми на корінному рівні, щоб уникнути подальших конфліктів та зміцнити єдність країни.

Проте, не слід сприймати роман Сенкевича занадто просто. Він залишає простір для розуміння українсько-польських культурних зв'язків, існує питання про сприйняття творчості автора в Україні та його відображення у розумінні історичної правди. Також важливо визначити місце роману в контексті реалістичної літератури.

Таким чином, важливо відзначити, що епічність цього літературного шедевра проявляється в контексті та історичному середовищі, де відбуваються події. Структура твору насичена епічними елементами, які підкреслюють

масштабність і героїчність подій. Герої відіграють ключову роль у створенні епічного характеру твору, їхня характеристика та дії визначають атмосферу героїчного величчя та конфліктів.

У романі "Вогнем і мечем" Генрік Сенкевич майстерно поєднує історичні факти з міфологічними елементами, створюючи епічне полотно великих суспільних змін.

Його твір не лише розповідає про події XVII століття та важливі історичні події, але й вкладається у глибші філософські та моральні пластини, провокуючи читача на роздуми про справедливість, владу та героїзм.

Єдність історичних подій з міфологічними образами дозволяє Сенкевичу розкрити не лише зовнішність історії, але й її внутрішню сутність. Він показує, як історичні події впливають на життя героїв, які, у свою чергу, втілюють у собі міфологічні архетипи та символи.

Це дозволяє відчувати переплетення історії з культурою та міфологією, що відображає глибинність та багатогранність людського досвіду.

Крім того, через романтичний підхід до подання матеріалу, Сенкевич викликає в читача велике емоційне занурення у світ минулого. Він спонукає до відчуття героїчності, величі та загальнолюдських цінностей, що звучать актуально й для сучасного читача.

Отже, "Вогнем і мечем" не лише є художнім твором, але й важливим епічним свідченням про період історії, взаємовідносини народів та загальнолюдські цінності, що переживають випробування під впливом великих суспільних та політичних перетворень.

ВИСНОВКИ

Проведення кваліфікаційного дипломного дослідження передбачало виконання поставлених завдань, що дозволило реалізувати мету та отримати наведені нижче результати.

Дипломна робота допомогла дослідити широкий спектр аспектів епічності у творі "Вогнем та мечем" Генріка Сенкевича, розглядаючи їх у контексті розвитку епосу та в українській літературі. Робота визначила історію розвитку епосу як жанру та підкреслила його значущість у літературі, зокрема в "Вогнем та мечем".

Хід дипломного дослідження дозволив дослідити основні аспекти епічності як жанрової ознаки.

Було встановлено, що епос, визначаючи себе як епічний жанр, має властивості, що відмежовують його від інших літературних форм, таких як лірика чи драма.

Проведено дослідження, що епос має глибокі корені в літературній традиції, зокрема, у стародавніх епічних поемах та епічних оповідях. Зафіксовано, що визначним елементом епосу є масштабність та велич тем і подій, які відображаються в літературному творі.

Особлива увага приділялася вивченню історії розвитку епосу, яка дозволила визначити його ключову роль у літературі. Виявлено, що епос став суттєвим чинником у формуванні та розвитку літературних стилів та жанрів.

Процес виконання дипломної роботи дозволив визначити історію розвитку епосу та його роль у літературі. В результаті дослідження встановлено, що епос визначається як високий літературний жанр, який включає великі, масштабні твори з героїчними подіями, які відображають ключові аспекти культури та суспільства.

Окрім того, була детально проаналізована історія розвитку епосу, починаючи від стародавніх епічних поем і закінчуючи сучасними

інтерпретаціями. Визначено, що епос впливав на формування літературних стилів та жанрів, надаючи їм значущість та велич.

У процесі проведення дипломного дослідження були охарактеризовані епічні жанри в українській літературі.

Було виявлено, що епічні жанри є суттєвими елементами літературного процесу, які дозволяють втілювати та представляти історії, важливі для культури та суспільства, використовуючи конкретні елементи та стилістику. Розгляд історії розвитку епосу свідчить про його ключову роль у формуванні літературної традиції та відображенні змін у суспільстві. Важливість епічних жанрів у літературі полягає в їхній здатності відтворювати та інтерпретувати значущі історії, розкривати культурні та суспільні аспекти життя. Роль цих жанрів у літературному процесі є неоціненною, і вони визначають ключовий внесок у формування літературної спадщини та встановлення ідентичності національних літератур.

Хід дипломного дослідження дозволив ретельно проаналізувати контекст та історичне середовище твору. В результаті дослідження було виявлено, що обставини і період, в якому відбувається подія роману, суттєво вплинули на формування його художнього образу. Поглиблене вивчення історичних аспектів дозволило краще розуміти взаємозв'язок між вигаданим світом твору та реальним історичним фоном. Також було визначено, які події та явища стали джерелом натхнення для автора та вплинули на створення тогочасного образу суспільства, його цінностей і конфліктів. Це дозволило отримати глибше розуміння важливості історичного контексту у формуванні літературного твору.

В ході дипломного дослідження були детально описані епічні елементи в структурі твору "Вогнем та мечем". Аналізуючи твір, були ідентифіковані ключові епічні риси, такі як великий масштаб подій, розгалужена система персонажів та героїв, наявність епічних конфліктів і боротьби, а також використання епічного стилю мови та описів.

Зазначено, що ці епічні елементи сприяють створенню глибокого імерсивного світу твору, де читач може відчутти велич і важливість подій, а також переживати за долю героїв. Виявлені епічні моменти в структурі твору підкреслюють його значущість у жанровому контексті та роблять його відзначним у світовій літературі.

Хід дослідження окреслив описав роль героїв у створенні епічного характеру твору.

Зазначені висновки свідчать про те, що роман "Вогнем та мечем" є виразним епічним твором, який вдало інтегрує елементи історії, культури та масштабних подій, створюючи дивовижний літературний опус.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецький Ф. М. Жанри прозаїчних творів // Українська мова і література в школі. 1965. № 9.
2. Булаховська Ю.Л. Генрик Сенкевич і його роман „Вогнем і мечем” // Сенкевич Г. Вогнем і мечем. Пер. з польської Є.Литвиненка. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. Т.1. С. 7-22.
3. Галич О. А. Теорія літератури : Підручник для студ. філол. спец. вищ. закладів освіти / О. А. Галич [та ін] ; наук. ред. О. А. Галич. Київ: Либідь, 2001. 486 с.
4. Епос // Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
5. Клим'юк Ю. Про естетичну природу притчі // Слово і час. 1993. № 5.
6. Крижанівський С. Художні відкриття і літературний процес. Київ, 1979.
7. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. С. 485.
8. Українська літературна енциклопедія: У 5 т. Київ, 1990. Т. 2.
9. Ференц Н. С., Чижмар О. М. Основи літературознавства. Навчально-методичний посібник (для студентів українського відділення філологічного факультету). Вид. 2-ге, випр., доповн. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 132 с.
10. Фролова К. П. Цікаве літературознавство. Київ, 1991.
11. Чужа Т. Художня рецепція польської історіографії у романі Генрика Сенкевича "Вогнем і мечем" / Т. Чужа // Київські полоністичні студії. 2010. Т. 16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kps_2010_16_27

12. Borzęcki M. Słownik postaci "Ogniem i mieczem" : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1999. 178 s.
 13. Bujnicki T. Sienkiewicz i historia. Studia. Warszawa: PIW, 1981. 260 s. 257.
 14. Kersten A. Sienkiewicz – «Potop» – historia. Warszawa, 1966. 126 s.
 15. Krzyżanowski J. Twórczość Henryka Sienkiewicza. Wyd. 3-e. Warszawa: PIW, 1976. 424 s.
 16. Riffaterre M. Podejście formalne w badaniach historycznoliterackich // Współczesna teoria badań literackich za granicą. Antologia / Opracował Henryk Markiewicz. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1992. T. IV. Część 2: Literatura jako produkcja i ideologia. Poststrukturalizm. Badania intertekstualne. Problemy syntezy historycznoliterackiej. 440 s. S. 289-315.
 17. Sapa D. Między polską wyspą a ukraińskim morzem. Kresy południowowschodnie w polskiej prozie 1918-1988. Kraków: Universitas, 1998. 249 s.
 18. Sienkiewicz H. Dzieła. Wydanie zbiorowe: W 59 t. / Pod red. J. Krzyżanowskiego. Warszawa: PIW, 1949-1953. T.52: Mieszaniny literacko-artystyczne. 366 s.
 19. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem: W 2 t. Warszawa: Kama, 1998. T. I. 448 s.
 20. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem: W 2 t. Warszawa: Kama, 1998. T. II. 400 s.
 21. Stawar A. Pisarstwo Henryka Sienkiewicza. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1960. 376 s.
 22. 10. Szajnocha K. Dwa lata dziejów naszych. 1646-1648 // Szajnocha K. Dzieła: W 11 t.– Warszawa: nakładem i drukiem Józefa Ungra, 1877. – T. VIII. – 312 s. – S. 136-312.

23. Szajnocha K. Dwa lata dziejów naszych. 1646-1648 // Szajnocha K. Dzieła: W 11 t.– Warszawa: nakładem i drukiem Józefa Ungra, 1877. T. IX. S. 3-235.

24. Szwejkowski Z. Trylogia Sienkiewicza i inne szkice o twórczości pisarza. Wydanie drugie poszerzone. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1973. 306 s.

25. Witkiewicz S. Henryk Sienkiewicz i jego epoka // Henryk Sienkiewicz i jego twórczość w naszej pamięci. Antologia tekstów historycznych i literackich / Opracowanie i wybór Marian Marek Drozdowski i Hanna Szwankowa. Warszawa: Typografia, 2000. S. 137-140.